

פרשת מקץ - חנוכה

ויהי מקץ שנתיים ימים במד"ר פ' פ"ט ודבר שפתיים אך למחסור ע"י שאמר לשר המשקים זכרתי והזכרתי נתוספו לו שתי שנים שנאמר ויהי מקץ שנתיים ימים, נראה שמרומז פה יסוד חדש בענין גדר השתדלות עפ"י מה דאי' במד"ר סו"פ וישב ז"ל ולא זכר שר המשקים שר המשקים שכחך ואני לא אשכחך מי היה מחכה לאברהם ושרה שהיו זקנים שיולד להם בן מי היה מחכה ליעקב שעבר במקלו שיפרוץ ויעשיר מי היה מחכה ליוסף שיהיה מלך וכו' עיי"ש, נראה הענין כי ודאי השתדלות מותרת ומחויבת וע"ז נאמר וברכתיך בכל אשר תעשה, אולם צריכים לדעת ולזכור שבכל אופן הקב"ה משגיח על האדם ואינו מעלים עין ממנו ואינו שוכחו ועל כן מותר לעשות השתדלות במעשה כגון שאמר יוסף לשר המשקים שיגיד לפרעה להוציאו, אבל השתדלות מחשש שישכח דהיינו מה שביקש יוסף ממנו זכרתי והזכרתי ע"ד זכרון אין לעשות השתדלות כי הקב"ה עושה זאת שלא ישכח כדאי' כמד"ר מי מחכה לאדם והיתה עיקר התביעה מה שאמר זכרתי והזכרתי ע"ז נתוספו לו ב' שנים וכדאי' ברש"י סו"פ וישב ז"ל וישכחהו לאחר מכאן מפני שתלה בו יוסף לזכרו וכו' וכמו שאמרו ז"ל במד"ר שם כל היום הי' מתנה תנאים ובא מלאך והופכן קושר קשרים ובא מלאך ומתירן א"ל הקב"ה אתה שוכחו אני לא אשכחהו וכו' הרי שעיקר שהופרה עצת יוסף הי' בדבר שהשתדל על הזכרון ונשתתה ב' שנים אבל גוף השתדלותו מותרת ונשאה פרי שנתגלגלה יציאתו ע"י שר המשקים והוא יסוד נכון. (מתוך ס' ב"א עה"ת ח"א)

וידבר שר המשקים הרי ע"י שר המשקים נתגלגלה יציאתו של יוסף מן הבור, ולכאורה היה אפשר לדון מזה כי צדק יוסף במה שהזכיר עצמו לפני שר המשקים כדעתם של בני אדם שכשרואים השתדלות מצליחה לאחר זמן מצדיקים ההשתדלות, אבל גילו לנו חז"ל שאינו כן אלא אדרבה לולי השתדלותו היה יוצא קודם וככה רק נתאחר שנתיים. (שם)

ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו פירש"י אבל כתרגומו בקושטא, פי' שהודו באמת שאשמים הם, הנה מטבע האדם במצב כזה לכעוס על הסבה הנראית והיו צריכים למלאות חימה על מלך מצרים שנהג עמהם שלא בצדק אבל לא כן שבטי קה שהיו קרובים תמיד למוסר והתבוננות לשלמות עצמית ולראות סבת הענינים באמת והבינו על מה בא להם, והדאגה והכעס ברגע זה לא העבירם על דעתם להתבונן אשמת עצמם, ולא עוד אלא אע"פ שכבר נשתרש אצלם אמיתת פסק דינם נגד יוסף זה כמה שנים והי' נפסק אצלם בפסק גמור שהי' לו דין רודף וע"כ פסקו דינו, ולא חשו באותה שעה לשום דבר והי' נכון להם לסבול צער בית אבא כל השנים אשר בודאי כל זה נכנס לחשבון פס"ד שלהם שחשבוהו לרודף, עם כל זה כשאירע להם דבר שהכירו שאין מן הראוי לבא עליהם מיד היו קרובים להכיר טעותם ולהתוודות ע"ז.

ועוד שם ויאמרו וכו' אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו וכו' ויען ראובן אותם לאמר וכו' הלא אמרתי אל תחטאו בילד ולא שמעתם וגם דמו הנה נדרש, עיי' רמב"ן שהם חשבו שעיקר האשמה שלא רחמו עליו בהתחננו אע"פ שבעיקר הדין עדיין חשבוהו לצודק, ואילו ראובן טען גם דמו הנה נדרש גוף הדין לא הי' צודק, נוכל ללמוד מזה אופן ההתבוננות והתוכחה העצמית, שאין זה הרגש חרטה סתם והתפעלות רגעית אלא צריך שיהי' בחשבון מדוקדק בפרטי המעשים, ויעויי' בשע"ת לרבנו יונה תחילת שער שלישי נחפשה דרכנו בכשרון מעשה וחכמה בפרטות. (שם)

ויאמרו כו' אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגם אנחנו נהיה לאדוני לעבדים ויאמר גם עתה כדבריהם כן הוא אשר ימצא אתו יהיה לי לעבד ואתם תהיו נקיים צ"ב ועי' ברש"י ורמב"ן, ואולי היה מקום לפרש דהמשא ומתן ביניהם היה שהם אמרו שהגנב יהרג כדין ב"נ שגנב חייב מיתה, והאחים יהיו עבדים לכפרה על חיובם לשמים שלא דנוהו לדעת הרמב"ן דרך חייבים ביד"ש, אבל אמר להם כדבריהם כן הוא היינו כדין ישראל אני דן אתכם והוא שהגנב ימכר לעבד ואתם פטורים לגמרי (וכ"מ במדרש ריש ויגש שלקחו לעבד לתשלומין, וכ"כ הרמב"ן כאן שהוא אמר שיקח את בנימין לשלם הגניבה אבל הם אמרו וגם אנחנו נהיה לעבדים הוא קנס). (מכ"ח)

וחטאתי לך כל הימים פירש"י לעוה"ב, במכות י"א שהיו עצמותיו מגולגלים בארון ולא העלוהו למתיבתא דרקיע עד שבא משה וביקש עליו רחמים מה אמר מי גרם לראובן שיוודה יהודה מיד התירו החרם עיי"ש, וצ"ב מה שייכות לכאן שגרם לראובן להודות שמשום זה יעלוהו לעוה"ב, ויל"פ דהנה מה שהחרימוהו ליהודה הוא כדאי' במד"ר ויגש עה"פ כי עבדך ערב את הנער דמובא שם הפסוק ערבת לזר כפיך נוקשת באמרי פיך יעויי"ש, היינו שהטענה היתה שלא הי' לו להכנס לענין ההוא יותר משאר אחיו דמה מוטל עליו יותר מהם, והנה בשלמא ראובן שאמר תחילה שני בני וכו' שפיר שנכנס לענין כי הוא הבכור ועליו מוטל אחריות, וכדאי' במד"ר שבשעה שהשליכו את יוסף אל הבור רצה להשיבו באמרו אני הבכור ולא יתלה הסרחון אלא בי, אבל יהודה מה לו להכנס לזה, עד שבא משה ואמר למה לא קיבל יעקב דבריו של ראובן ואחריותו מפני שערב בחלק בכורה שלו וכבר ניטלה ממנה הבכורה אחר מעשה בלהה כמוש"כ בחת"ס עיי"ש, ומה גרם לו ליטול ממנו הבכורה מפני שהודה על מעשה בלהה כדאיתא בסוטה ז' שעיי"ז נודע ליעקב שהוא עשה הדבר, ושם מבואר מה שראובן הודה במעשה בלהה מפני שראה ליהודה שהודה בחטאו ולמד מזה החיוב של הודאה שעיי"ז ניטלה ממנו הבכורה, הרי נמצא שיהודה הוא שגרם לזה שראובן אינו בכור ושלא נתקבלה אחריותו שלקח על עצמו כלפי יעקב בענין בנימין כמושנ"ת, ואם כן כיון שיהודה גרם לכך חלה האחריות עליו שהוא יעמוד במקום ראובן לקבל עליו ערבות על בנימין ומחויב הי' להכנס לענין זה.

עו"ל עפ"י המשנה באבות פ"ה המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, ואיתא ביומא פ"ז הטעם כדי שלא יהא התלמיד בגן עדן והרב בגיהנום, והבינו מזה המפרשים דהיינו באותו דבר שהרב זיכה בהן התלמידים בזה הוא נשמר שלא יכשל, והנה ראובן אחר מעשה בלהה הי' ראוי שלא להיות נמנה בין השבטים היינו שיהי' מוחרם וכדמשמע מברכתו של משה יחי ראובן ואל ימת ויהי מתיו מספר פירש"י חי בעוה"ז ולא ימות לעוה"ב ויהי מתיו מספר להיות נמנה בין השבטים, והוא על ידי תשובתו והודאתו על החטא משמע אלולא כן לא הי' נמנה ולא הי' בא לעוה"ב נמצא מה שיהודה הורה לו להודות הביא את ראובן לעוה"ב ואם כן זוהי טענתו של משה היתכן שראובן ינצל מן החרם ויזכה לעוה"ב עיי' יהודה ויהודה לא יזכה לעוה"ב. (מתוך ס' ב"א עה"ת ח"א)

עניני חנוכה

בש"ע סי' תרע"א מדליקין ומברכין בביהכנ"ס משום פרסומי ניסא ואע"פ שהוא מנהג מברכין עליו, וכתב בבאר הגולה מהריב"ש סי' קי"א וכמו שמצינו שמברכין על הלל דר"ח אע"פ שאינו אלא מנהג (ועי' ביאור הגר"א שכתב טעם אחר), ובש"ת חכם צבי סי' פ"ז תמה על ד' הבאה"ג שהרי המחבר בעצמו פסק כהרמב"ם דאין מברכין הלל של ר"ח משום דאין מברכין על מנהג והיאך כתב כאן דמברכין.

ויש לבאר עפ"י ד' מרן ז"ל בספרו הל' ברכות שביאר שי' הרמב"ם דטעמא דאין מברכין על מנהג אינו משום דלא שייך לומר וצונו על מנהג כמוש"כ רש"י בסוכה, דדעת הרמב"ם היא שגם מנהג נכלל בלא תסור, אלא דמנהג לאו תורת מצוה בעיקר התפצא שלו ולכן לית ביה דין ברכת המצוות כלל, ולפ"ז ביאר דביו"ט שני אף שאכילת מצה בו הוא רק משום מנהג אבותינו בידינו מ"מ מברכין עליו שהחפצא של אכילת מצה בפסח שם מצוה עליו, משא"כ הלל דר"ח ס"ל להרמב"ם דאינה חפצא של מצוה הטעונה ברכה, עי"ש בדבריו.

והנה הריב"ש כתב דטעם הדבר שמדליקין בביהכנ"ס היא מפני שבימינו אין מדליקין בחוץ וחסר בפרסומי ניסא על כן עושין פרסומי ניסא בביהכנ"ס (והביא דברי הכלבו שענין ההדלקה הוא משום במקהלים אברך את ה'), ויל"ע אם מנהג ההדלקה בביהכנ"ס הוא דכמו שמדליקין בבית הנהיגו שגם ידליקו אותה הדלקה בביהכנ"ס משום פרסומי ניסא או דהוא פרסומי ניסא חדשה להדליק נרות בביהכ"נ, ובמג"א כתב דיכולים להוליד בברכה בביהכנ"ס גם בער"ש אף דליכא רבים בביהכנ"ס ואין כאן פרסומי ניסא בשעת ההדלקה כיון שאח"כ באים לביהכנ"ס יהיה פרסומי ניסא, וכמו הדלקה בבית שמדליקין אע"פ שעכשיו אין רבים נמצאים כיון שאח"כ יבואו ויראו נרות דולקות, ולכאורה משמע דהדלקה בביהכנ"ס היא אותו דין הדלקה ופרסומי ניסא של הדלקה בבית ורק דחיובו מחמת מנהג הוא, ואשר לפי"ז אולי יל"פ דברי הבאה"ג שדימה הדלקה דביהכנ"ס להלל של ר"ח דאע"פ שדעת המחבר בעצמו שאין מברכין על הלל של ר"ח, אבל הא מיהת חזינן מהך ראשונים דס"ל שמברכין על הלל דר"ח שמברכין על מנהג אשר עיקר החפצא שלו מצוה היא, ורק המחבר והרמב"ם ס"ל דהלל לא הוה חפצא של מצוה הטעונה ברכה, וכמ"כ הדלקה בביהכנ"ס שם מצוה עליו בעיקר החפצא שלו, ומברכין עליו.

הבה"ג מנה קריאת הלל במנין תרי"ג מצוות והרמב"ם בספהמ"צ שורש א' הקשה עליו דאיך אפשר שמזמורי תהלים שאמרן דוד נמנה בין תרי"ג מצוות שנאמרו למשה בסיני, והרמב"ן שם תמה על דברי הרמב"ם דמאי שנא מתפלה שמנאו הרמב"ם למצוה אף שנוסח התפלה תקנו אנשי כנסת"ג, ועוה"ק מהא דאיתא בפסחים דף קי"ז הלל זה מי אמרו אריב"א משה וישראל אמרו בשעה שעמדו על הים ועוד שם משה וישראל אמרוהו בשעה שעמדו עליהם פרעה, וא"כ מה הקשה הרמב"ם דדוד אמרו.

והנראה בזה בדעת הרמב"ם דהלל אינו כתפלה שמצותו להתפלל וחז"ל רק תקנו נוסח אלא כל דין הלל הוא לקרות פסוקים אלו, ועל כן אף שגוף המזמורים כבר נאמרו קודם דוד, אבל עדיין לא נחשבו לכתבי הקודש, ולא חל עליהם תורת כתבי הקודש עד שסידרן דוד ועל כן לא יועיל לענין שדינה קריאת הכתובים, ולא רק אמירת מזמורים ושבח בעלמא.

ועי' בתוס' סוכה דף מ"ד ע"ב שנסתפקו אם יש לברך על מנהג נביאים וכתבו שאין להביא ראיה מקריאת הלל דלכה"פ הוה כקורא בתורה, (ועי' שו"ת חת"ס או"ח סי' קצ"א) ולכאורה מבואר כדברינו דקריאת הלל הוא קריאת הכתובים והוה כקורא בתורה (ועי' בד' מרן ז"ל בהל' חנוכה דדין י"ח שגומרים בהם את ההלל דמיניה איירי הבה"ג הוא דין קריאה).

בענין שיעור זמן הדלקת נ"ח ודין מוקצה דשמן

נאמר בסיום הש"ס של התאחדות קהלות החרדים בלאנדאן מוצש"ק חנוכה תשכ"ה לפ"ק

ראיתי בספר אחד שמו נברשת שכתב שאמנם בזמן חז"ל היה השיעור של זמן הדלקת נ"ח חצי שעה אבל בזמנינו שמתאחר זמן כלות הרגל מן השוק יש להאריך זמן הדלקת נ"ח עד שתכלה רגל משוקא דידן, אבל כשדנתי בזה לפני מו"ר מרן ז"ל דחה סברא זו ואמר שתכלה רגל מן השוק הוא שיעור זמן מסויים כחצי שעה ורק לסימנא נקטי הלשון תכלה רגל מן השוק, והביא ראיה לזה מלשון הרמב"ם בהל' חנוכה שכתב עד שתכלה רגל מן השוק וכמה זמן הזה חצי שעה, הרי שביאר לן דזמן תכלה רגל הכונה לחצי שעה לבד, וכן הוכיח מהגמ' מנחות דף ל"ו דתניא עד מתי מניח תפלין בערב ת"ק סבר עד שתשקע החמה ור' יעקב סובר עד שתכלה רגל מן השוק, והרי פשיטא שלענין תפלין אין שום שייכות לכלות רגל מן השוק אלא על כרחך דתכלה רגל היא רק סימן לשיעור זמן מסויים.

אלא שראינו שמרן ז"ל בעצמו החמיר למעשה שידלקו הנרות חנוכה עד שכלה רגל מן השוק ממש וטעמו לא זכינו לשמוע, ושמעתי שגם הרבה גדולי ישראל נהגו כן.

בשו"ע סי' תרע"ב סעי' ב' איתא אחר חצי שעה מותר להשתמש לאורה ומותר לכבותה והשמן הנשאר מותר בהנאה, ורק השמן הנשאר מנר שנכבה תוך הזמן מוקצה ואסור בהנאה כדאיתא בסי' תרע"ח סעי' ד', יסוד דברי השו"ע הוא מקושיית הב"י, דהנה הרי"ף כתב על מה דאיתא בגמ' נפ"מ לשיעורא דאחר זמן זה מותר לכבות ומותר להשתמש לאורה (ודלא כמו שפירש רש"י) וכתב על זה הר"ן דק"ו היא שהשמן הנשאר אח"כ מותר בהנאה אבל הביא שיטת הגאונים שחולקים על זה וכתבו דהשמן הנשאר אסור בהנאה ולכאורה כונתו דהרי"ף שכתב דמותר לכבותו ולהשתמש לאורה חולק על הגאונים דהשמן הנשאר אסור בהנאה ולדעת הרי"ף אדרבה ק"ו היא דמותר בהנאה אבל הרא"ש והטור הביאו דינו של הרי"ף דמותר להשתמש לאורה ושוב כתבו דעת הגאונים לאסור שמן הנשאר, ועמד על זה הב"י דלכאורה שתי דינים אלו סותרים זא"ז, ותירץ הב"י דמש"כ הרא"ש והטור שהשמן הנשאר אסור לא קאי על שמן הנשאר אחר חצי שעה אלא שהאיסור קאי על שמן הנשאר בנר שכבה תוך חצי שעה ודלא כהבנת הר"ן בשל' הגאונים וזהו שפסק המחבר, אבל סתימת לשון השאלות שהוא שי' הגאונים לא משמע לכא' דמיירי לאסור דוקא מה שנשאר מתוך הזמן.

ובאמת דלכאורה צ"ב מש"כ הר"ן ק"ו להתיר השמן ממה דמותר להשתמש לאורה, דמה ק"ו היא זה דלכאורה הוא הדין ושניהם שוים ותלויים אי הוה נר של מצוה, והנה בתוס' שבת דף מ"ד (ד"ה שבנר) כתבו דמשום פרסומי ניסא אדם מקצה כל השמן אף מה שלא צריך להדלקת חצי שעה והובאו דבריהם בהגה"מ הל' חנוכה, וזהו טעמם של הגאונים שכל השמן מוקצה דנוסף לגוף המצוה דנ"ח של חצי שעה יש ענין של פרסומי ניסא במדת שיעור השמן יותר מזה, ולפ"ז מובן הק"ו של הר"ן דמדחזינן שהרי"ף מתיר ליהנות מאורה בשעה שדלוק ולא אמרינן דיש קיום של פרסומי ניסא וכ"ש דבשעה שכבה והותר ליהנות מהשמן הנשאר, וע"כ שהגאונים שאוסרים השמן כש"כ דפליגי על הרי"ף ונאסר השמוש לאורה כמו שיש דין הוקצה למצותו.

אבל נראה דעדיין יש לדון בזה דאולי דין איסור שימוש לא תלוי כלל בדין מוקצה דיש לומר דאע"ג דאדם מקצה כל השמן שידלק לשם פרסומי ניסא כש"כ התוס', אבל איסור שימוש לאורה לא נאמר רק בזמן החיוב משום בזוי מצוה או משום דומיא דמנורה והיא גזירה ותקנה מיוחדת, אבל אחר זמן החיוב לא גזרו אע"ג דאיכא שם מצוה ושייך על זה הוקצה למצותו, שהוקצה רק לענין שמוש באופן שמתבטלת המצוה אבל ליהנות בשעת מצוה אינו ענין לדין הקצאה אי לאו משום תקנה מיוחדת בזמן החיוב (ובשו"ת אבני נזר או"ח סי' תצ"ו כתב לחלק בין מוקצה לדין איסור נהנה מטעם אחר ודימה להקדש דאסור להשתמש בעצי הקדש להדליקם לחולין משום מעילה, אבל מותר ליהנות מהם בשעה שדולקים להקדש דקול מראה וריח אין בהם משום מעילה, וכש"כ התוס' בשבת דף כ"א על הא דאשה בורר חטין לאור

ההדלקה בבית השואבה, אבל לכאורה אינו דמיון להקדש דשם שורש האיסור דמעילה הוא מה שמוציאו מרשות הקדש וכדין גזילה וכמוש"כ הגר"ח בספרו ולכן ל"ש זה בקול מראה וריח אבל הכא דין איסור הוא ושפיר שייך גם בקול (מראה וריח).

אבל נראה דיש לדון עוד דהנה בסוכה ד' ל"ז איתא הדס של מצוה אסור להריח ואתרוג של מצוה מותר ובגמ' פריך מאי שנא ומתריך הדס עיקרא לריח קיימא ואתקצאי מריחא משא"כ אתרוג עיקרא לאכילה ומאכילה אתקצאי מריחא לא אתקצאי, הרי דיסוד איסור מוקצה היא לאסור עיקר ההשתמשות למה דקיימא, וא"כ יש לדון בשמן למה קיימא ומחייבת הדרן הש"ס נוכיח הדברים מזרעים וטהרות, במכשירין פ"ו תנן שבעה משקין הן הטל והמים היין והשמן וכו' לפי שנאמר אשר יבא עליו מים אין לי אלא מים מנין כו' ת"ל וכל משקה אשר ישתה, אשר כל העומד לשתיה מכשיר, ומשמע מזה דשמן לאכילה עומד, אולם אפשר לדחות ד"ל דבהכשר לא בעינן עיקרה למשקה אלא כל הראוי לשת' מכשיר (ומה דבעינן בדם גזה"כ היינו משום שאינו ראוי לשת' כלל).

אבל יש להוכיח מדמאי פ"א דאיתא שם הלוקח לזרע ולבהמה ושמן להלקת הנר פטור מן הדמאי, ומבואר דסתם שמן לאו להדלקה קיימא, וברש"י חולין דף ז' ע"ב כתב דטעמא דלא גזרו בכל אלה דמאי משום דחכמים לא גזרו רק משום חומרא דבעצם רוב ע"ה מעשרין הן ולא גזרו אלא בהווה, ומ' דשמן להדלקה לא שכיח כיון דסתמא לאכילה, וכ"ה לשון הרמב"ם פ"ג ממעשר הט"ז שמן ערב פטור מן הדמאי דסתמו אינו לאכילה, הרי מבואר דסתמא לא קיימא שמן להדלקה, ולפ"ז שפיר אין שם מוקצה אוסר להשתמש לאורה.

והיה אפ"ל עוד דאפילו אם נאמר דשמן להדלקה קיימא ולהדלקה דחולין נאסר מ"מ רק מעשה הדלקה לחולין נאסר אבל איסור הנאה בשעה שדולק למצוה לא מצינו כלל אי לאו משום תקנה מיוחדת והיא בשעת חיוב.

אבל ע' בשבת דף כב ע"א מהו להסתפק מגוי סוכה כל שבעה הרי אמרו אסור להרצות מעות כנגד נ"ח א"ר יוסף תלי תניא בדלא תניא סוכה תניא סככה כו' אסור להסתפק כו' ובתוס' שם הקשו דמשמע דגוי סוכה אסור משום בזוי מצוה כמו בנ"ח, ובשבת דף מ"ה משמע דטעמא משום מיגו דאתקצאי למצוה ותירצו דתרוייהו צריכי לאסור משום בזוי מצוה גם בחוה"מ ולאסור משום מוקצה אף אחר שנפלו, אבל בתוס' ישנים שם תירץ עוד דהכל אחד ואתקצאי למצוה משום בזוי מצוה, הרי מפורש בדברי התו"י דדין מוקצה מחייב גם איסור השתמשות אע"ג שאין בו ביטול מצוה, ולכאורה גם בד' התוס' מבואר כן דאל"ה היה להם לתרץ דהנפק"מ לאסור שימוש בשעת מצוה, וצ"ע.

עכ"פ שפיר נוכל לומר שגם הגאונים ס"ל כהרי"ף דמותר להשתמש לאורה אחר זמן חיוב חצי שעה והרי"ף מודה להגאונים דעצמו של שמן הוקצה למצותו גם אחר זמן החיוב משום שהוקצה למצות פרסומי ניסא שידלק כולו ואין סתירה כלל בפסקי הרא"ש והטור שהביאו דעת הרי"ף וגם דעת הגאונים להלכה ולמדנו מזה דהרי"ף אליבא דהרא"ש והטור ס"ל שהשמן הנשאר לאחר זמן החיוב אסור מטעם מוקצה ועל כרחק דס"ל דיש מצוה של פרסומי ניסא גם אחר זמן חיוב של חצי שעה.

ומצוה זו ודאי נמשכת כל זמן שיש אנשים בשוק באותו מקום ולא שייך לזמן החיוב שהיא רק חצי שעה כמו שדייק מרן ז"ל.

נתנדב ע"י ידידינו העומד לימיננו
הר"ר יעקב בר"ד שלעזינגער
שליט"א לרגל הולדת בנו למזל
טוב יה"ר שיזכה לגדלו לתורה
לחופה ולמע"ט ולהכניסו בבריתו
של אברהם אבינו בעתו ובזמנו

נתנדב לעי"נ הגאון האדיר
רבי מענדל שניאור זלמן
ב"ר שלמה צבי אטיק זצ"ל
נלב"ע ל' כסלו תשפ"ג
לפ"ק

נתנדב לעי"נ הגאון
הגדול רבי זאב וואלף
ב"ר אליהו חיים
שפירא זצ"ל נלב"ע כ"ו
כסלו תשפ"ה לפ"ק